

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ НАВЧАННЯ ТА РОЗВИТКУ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Володимир Шевченко,
доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник,
професор кафедри сурдопедагогіки та сурдопсихології
імені М.Д. Ярмаченка
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
E-mail: shevchenko_volodumur@ukr.net

Інклюзивна освіта як основа реалізації права кожної дитини на рівний доступ до якісної освіти передбачає створення умов для навчання й розвитку дітей з особливими освітніми потребами в закладах загальної середньої освіти. Однією з категорій таких дітей є учні з порушеннями слуху, які мають специфічні потреби в комунікації, сприйманні інформації, соціальній взаємодії тощо [3].

Сучасна українська освітня політика орієнтована на розширення можливостей інклюзивного навчання, зокрема й для дітей із порушенням слуху, що потребує вдосконалення педагогічних підходів, супроводу та міждисциплінарної взаємодії [4].

Діти з порушенням слуху мають обмежену здатність до сприймання звукової інформації, що ускладнює процес формування мовлення, когнітивного розвитку та соціалізації. Чим раніше виявлено порушення слуху, тим ефективнішою може бути комплексна допомога, зокрема за рахунок раннього втручання, слухопротезування та сурдопедагогічного супроводу [1].

Відомо, що втрата слуху впливає не лише на мовленнєву, але й на емоційно-вольову, соціальну та пізнавальну сфери. У таких дітей спостерігаються труднощі в розумінні інструкцій, обмеженість словникового запасу, знижений рівень самостійності та труднощі в побудові взаємодії з однолітками [3]. У процесі навчання ці фактори

можуть призводити до низької мотивації, тривожності, емоційної напруги, зниження самооцінки, що обмежує їхню активну участь у навчальному процесі та спілкуванні. Особливої уваги потребує розвиток довільної поведінки та вольової регуляції, оскільки ці механізми формуються повільніше у дітей із сенсорними порушеннями. Для подолання цих труднощів необхідна цілеспрямована психолого-педагогічна допомога, що забезпечує формування позитивного «Я-образу», упевненості у власних силах, відчуття успішності та залученості [2].

Інклюзивне середовище має на меті не лише фізичну присутність дитини в класі, а й її повноцінну участь в навчальному процесі. Для дітей з порушеннями слуху необхідне створення умов, що компенсують обмеження слухової функції: це використання візуальних матеріалів, сурдоперекладу, текстових підказок, доступних технологій тощо [4]. Також доцільним є використання жестової мови, залучення інтерактивних методів навчання та створення індивідуальних освітніх маршрутів з урахуванням потреб дитини. Успішність реалізації інклюзії значною мірою залежить від рівня професійної компетентності вчителя, здатності до адаптації програм і форм взаємодії в класі [3].

Серед викликів, з якими зустрічаються педагоги в умовах інклюзії, можна виокремити недостатню підготовку до роботи з дітьми з порушенням слуху, обмеженість ресурсів, складнощі в реалізації індивідуального підходу. Окрім того, важливо забезпечити формування позитивного клімату в класі, розвиток толерантного ставлення та розуміння серед однолітків [3]. Роль педагогічного колективу полягає не лише в навчанні, а й у формуванні інклюзивної культури школи, в якій кожна дитина почувається прийнятою та важливою.

Забезпечення ефективної педагогічної підтримки дітей з порушенням слуху в інклюзивному середовищі вимагає системного підходу. Це передбачає участь команди супроводу – вчителя, асистента, сурдопедагога, логопеда, психолога – у плануванні та реалізації

індивідуальної траєкторії розвитку дитини [2]. Важливо забезпечити міждисциплінарну співпрацю та обмін інформацією між учасниками освітнього процесу. Визначальними аспектами педагогічної підтримки є чіткість комунікацій, узгодженість дій і постійне моніторингове спостереження за динамікою розвитку дитини.

Корекційно-розвиткова робота з такими дітьми має бути спрямована на розвиток слухового сприймання (за наявності слухопротезування), формування мовлення, розширення словникового запасу, розвиток комунікативних навичок, соціальної компетентності та емоційного благополуччя [2]. Окрім того, доцільним є впровадження вправ на розвиток дрібної моторики, уваги, пам'яті, навичок саморегуляції, що сприяє цілісному розвитку особистості дитини. Надзвичайно важливою є підтримка сім'ї, її залучення до процесу прийняття рішень, проведення консультативної та просвітницької роботи з батьками [3].

Таким чином, ефективна інклюзія для дітей з порушеннями слуху потребує комплексного підходу, який враховує особливості розвитку, специфічні освітні потреби та необхідність створення адаптивного навчального середовища. Важливими складовими успішної інклюзії є підготовка педагогів, наявність сурдопедагогів, підтримка родин і розвиток ресурсного потенціалу освітнього закладу.

Список використаних джерел:

1. Ковальчук Н. В. Організація інклюзивної освіти для дітей з порушенням слуху. Наукові записки НаУКМА. Педагогіка і психологія, 2021, № 2. С. 45–50.
2. Кульбіда С. В. та ін. Навчання дітей із порушеннями слуху: навчально-методичний посібник. Харків: Ранок, 2019. 96 с.
3. Литовченко С. В. Освіта дітей з порушеннями слуху: сучасні тенденції та технології. Інститут спеціальної педагогіки і психології НАПН України, 2020. 112 с.

4. Таранченко О. М., Федоренко О. Ф. Новий формат освітнього середовища: діти з порушеннями слуху у початковій школі: навчально-методичний посібник. Київ, 2020. 223 с.